

IZBIRNI UODNIK

ANDREJ MAŠERA

DOLOMITI

po dolgem in počez

Vodnik je izšel s podporo Fundacije za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji.

Fotografija na naslovnici:
Pod Tremi Cinami se rojeva nov dan.
Foto: Oton Naglost

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

796.52(234.323.3)(036)

MAŠERA, Andrej

Dolomiti po dolgem in počez : izbirni vodnik : [60 izbranih tur, vzponov] / Andrej Mašera. –
Ljubljana : Planinska zveza Slovenije, 2019

ISBN 978-961-6870-39-9
COBISS.SI-ID 300432896

IZBIRNI VODNIK

Andrej Mašera

DOLOMITI

po dolgem in počez

OPOZORILO

Čeprav je eden od osnovnih ciljev planinsko-izletniških vodnikov povečati varnost obiskovalcev gora, pa avtor in založba ne prevzemata odgovornosti za morebitno nesrečo ali škodo, ki bi jo utrpel uporabnik vodnika. Na nevarnosti je opozorjeno pri vseh opisih, vendar je vsak opis subjektiven, poleg tega se razmere na terenu lahko spreminjajo iz ure v uro. Uporabnik se za turo odloči sam in tudi tvega sam.

Ilenavaden dragulj	9
Nepogrešljiv del gorniške literature	11
Predgovor	13
Zasnova vodnika	14
Preglednica vzponov	18
1. Croda Rossa di Sesto	22
2. Pot alpincev (Strada degli Alpini)	28
3. Monte Popera	34
4. Okrog Crode dei Toni, ferata Severino Casara	38
5. Monte Paterno, ferata Innerkofler–De Luca	44
6. Okrog Treh Cin	50
7. Velika Cina/Cima Grande di Lavaredo	54
8. Torre di Toblin, Pot lestev (Via ferrata delle Scalette)	60
9. Lastron dei Scarperi	66
10. Cadini di Misurina, Pot Alda Bonacosse (Sentiero attrezzato Aldo Bonacossa)	70
11. Corno del Doge, Doževa polica (Cengia del Doge)	76
12. Cimòn del Froppa	82
13. Monte Cristallo	90
14. Sorapiss	94
15. Antelao	100
16. Punta Fiàmes, ferata Albino Michielli Strobel	104
17. Col Rosà, ferata Ettore Bovero	108
18. Tofana di Mezzo, ferati Giuseppe Olivieri (Punta Anna) in Gianni Aglio	112
19. Tofana di Rozes, ferata Giovanni Lipella	118
20. Nuvolau, ferata Ra Gusela	124
21. Averau, ferata Averau	128

22. Cima Fanis Sud, ferata Cesco Tomaselli	132
23. Sas dales Diesc	138
24. Croda del Becco	142
25. Picco di Uallandro	146
26. Croda Rossa d'Ampezzo	150
27. Sassongher	158
28. Gran Cir	162
29. Sass Rigais	166
30. Piz Boè	172
31. Cima Pisciadù, ferata Brigata Tridentina	176
32. Sassolungo	182
33. Okrog Sassolunga	188
34. Sassopiatto, ferata Oskar Schuster	192
35. Okrog Sassopiatto	196
36. Catinaccio d'Antermoia, ferata Catinaccio d'Antermoia	200
37. Roda di Uaèl, ferata Roda di Uaèl	206
38. Colàc, ferata Finanziari	212
39. Marmolada di Penia	218
40. Marmolada di Penia, ferata Cresta Ovest	222
41. Punta Serauta, ferata Eterna Brigata Alpina Cadore	226
42. La Mèsola, Pot po okopih (Via ferrata delle Trincee)	232
43. Cima della Uezzana, ferata Bolver-Lugli	236
44. La Fradusta	242
45. Prima Pala di San Lucano	246
46. Monte Agnèr	252
47. Monte Agnèr, ferata Stella Alpina	258
48. Monte Pelmo	264
49. Okrog Civette	270
50. Civetta	276
51. Civetta, ferata Alлегhesi	280

52. Civetta, ferata Attilio Tissi	286
53. Cima Moiazza Sud, ferata Gianni Costantini	290
54. Monte Schiara, ferate Luigi Zacchi, Antonio Berti in Màrmol	296
55. Via delle Bochette Alte	302
56. Via delle Bochette Centrali	308
57. Cima Tosa	312
58. Monte Cridola	316
58. Cima dei Preti	322
60. Monte Duranno	326
Literatura	334
Seznam fotografu	335

Nenavaden dragulj

V rokah držim nenavaden dragulj. Dvakrat je brušen, pri tem pa je avtorju uspelo, da ga po drugi obdelavi ni manj, ampak celo za tretjino več!

V drugi izdaji knjige *Dolomiti* je vsaki od skupin Dolomitov dodan kak vrh ali pot, nekatere gorske skupine, na primer Catinaccio/Rosengarten in Brenta, pa so v drugi izdaji knjige sploh na novo predstavljene. Kar zadeva Brento, se mi zdi vključitev v Dolomite povsem na mestu. Čeprav gore Brente ležijo precej na zahodu, onkraj doline Adiže, je vzdušje v njih prav tako kot v „pravih“ Dolomitih, enaka je tudi kamnina in splošni videz. In vendar ima Brenta tudi svoj edinstveni čar, pa ne samo s svojimi fantastičnimi smermi po policah. Navsezadnje je Andrej tako naredil že v prvi izdaji knjige, ko je k „pravih“ Dolomitom priključil še tiste onkraj (vzhodno od) Piave.

Ko sem prebiral novo knjigo in jo primerjal s prvo izdajo, sem bil presenečen nad številnimi drobnimi popravki tudi pri gorah in poteh, ki so bile opisane že v prvi izdaji. Tista poglavja nikakor niso samo ponatisnjena, pač pa je videti, da je nekdo, le kdo drug kot avtor sam, z ljubeznijo pregledal vse napisano in s težnjo po kar najvišji kakovosti vnesel dragocene spremembe in dopolnitve, ob tem pa ohranil vse, kar je odlikovalo prvo izdajo, na primer živahno pripovednost in kritična, iskreno zapisana stališča o opisanem.

Ker tudi sam kdaj na spletu kaj napišem o gorah, dobro vem, kaj mi je kasneje najbolj neprijetno – vzdrževanje verodostojnosti napisanega. Spremljanje razmer na gorah in turah, ki jih najbrž nikoli več ne bomo obiskali, nima več tistega čara spoznavanja gora, kot ga je imelo pred vzponom. Vse nam je že poznano, skoraj domače, le tu se je zgodil podor in je pot zaprta, tam so zgradili novo žičnico, spet drugje so pot dodatno zavarovali, da je zdaj za eno stopnjo lažja. A bralcem ta avtorjeva ponovna vračanja pač niso čisto nič mar. V vodniku enostavno samo pričakujejo točne informacije. Prav to, kar je najtežje in najmanj „seksi“, je Andrej pri pripravi druge izdaje odlično opravil. Čeprav se samo po sebi razume, bom vseeno še zapisal: v knjigi je to narediti neprimerno težje kot na spletu!

Všeč mi je tudi bolj enoten in logičen nabor rubrik, ki v drugi izdaji knjige opisujejo gore in poti. Na primer: z rdečim poudarjeno rubriko „opozorila“ iz prve izdaje je zamenjala rubrika „zahtevnost“. Saj je res, da je varnost v gorah najpomembnejša, a struktura opisov skupaj z drugimi dopolnitvami tako dobiva enotnejšo podobo. Tudi v Dolomitih planinske koč postajajo zgolj visoko ležeče gostilne, no, vsaj večina od njih. A ko smo namenjeni na kakšno daljšo turo, je pregled koč, ki jo podpirajo, vseeno dobrodošel. Njihove telefonske številke pa – no, ali ste se kdaj

vprašali, koliko števil, ki so v tiskanih knjigah, je še pravih? Ob izidu knjige vam zagotavljam, da so, kasneje pa ...

Naj povzamem. Druga izdaja izbirnega vodnika *Dolomiti* je v vseh pogledih pomembna in kakovostna nadgradnja prve, za katero se je uresničila moja uvodna ocena, da je že vnaprej obsojena na uspeh. Tako me je razmišljanje o Andrejevem poslanstvu pisca gorniških knjig toliko zaneslo, da se mi je kar samo od sebe zastavilo naslednje vprašanje.

Le kateri bo Andrejev naslednji korak v opisovanju Dolomitov? Bogato znanje bi nam Andrej lahko posredoval v naslednjem, enciklopedičnem delu o tej izjemni gorski skupini. Bil bi idealen urednik, ki bi knjigi dal vizijo in koncept, predstavil gora enotno podobo, poskrbel bi za verodostojnost, vsebino pa bi lahko prispevali prav vsi, ki iz Slovenije zahajamo v to lepo gorstvo. Takšnega monumentalnega dela, ki bi Dolomite predstavilo v celoti, v slovenščini še nimamo. Upanje pa vendarle obstaja, saj imamo človeka, ki bi ga zmogel!

Vid Pogačnik

Nepogrešljiv del gorniške literature

Čeprav smo v slovenskem jeziku že imeli nekaj vodnikov po Dolomitih, je nov vodnik znanega avtorja tovrstne literature Andreja Mašere svojevrsten presežek dosedanjega. S predstavitvijo kar 60 poti v Dolomitih tako predstavlja možnosti spoznavanja tamkajšnjih vršacev res vsem. Nekaj zase bodo našli tako gorniki, ki imajo raje lažje ture, kot tudi navdušenci nad plezanjem v belih navpičnicah, ki jih v Dolomitih res ne manjka. Ob prebiranju zanimivosti o vrhovih in turah ter samega opisa vzpona in sestopa si bralec lahko le še zaželi, da bi bil čimprej tam. Tudi podatki o kočah in dostopih so natančni, vse skupaj pa podžigajo še izjemne fotografije.

Avtor je izbral 60 vrhov oziroma poti nanje ali okoli njih. Razpršeni so po celotnem območju Dolomitov, od Furlanskih Dolomitov na vzhodu do skupine Brente na zahodu in od Sekstenskih Dolomitov na severu do skupine Schiara nad mestom Belluno na jugu.

Ker so za Dolomite značilni strmi stolpi in navpične stene njihovih gora, je povsem samoumevno, da v vodniku prevladujejo ture po zelo zahtevnih poteh (feratah), čeprav lahko najdemo tudi nekaj lažjih, skoraj sprehajalnih tur. Za piko na i je avtor dodal še izbor tako imenovanih vodniških tur, kjer je za vzpon in sestop potrebno tudi nekoliko zahtevnejše plezanje ter varovanje z vrvjo oz. spuščanje ob vrvi. Teh tur naj se manj večji gorniki lotijo le v spremstvu strokovno usposobljenih vodnikov.

Izbor opisanih poti in vrhov je po mojem mnenju več kot odličen. Mnoge izmed njih sem tudi sam že prehodil ali preplezal in avtor je v opisih res izpostavil najboljše, kar te poti lahko ponudijo.

Vsekakor je vodnik po Dolomitih nepogrešljiv del gorniške literature, ki ga mora imeti vsak ljubitelj strmih, prepadnih gora, kamor Dolomiti vsekakor sodijo. Tako ga lahko vedno znova prebira in uživa v njem, ne glede na to, ali načrtuje nov gorski podvig ali zgolj obuja spomine nad že prehojenimi in preplezanimi turami.

Jože Drab

Kako hitro je minilo deset let od prve izdaje izbirnega vodnika *Dolomiti, sanjske gore*, in je knjiga, ki je bila že zdavnaj razprodana, spet pred nami, precej obnovljena, tako po vsebini kot po obliki. Nova izdaja je predvsem povečana za tretjino, na šestdeset opisanih tur, v njej so našla svoje mesto tudi območja, ki jih v prvi izdaji sploh ni bilo (na primer skupini Catinaccia/Rosengartna in Brente). V desetih letih so se v Dolomitih kot tudi drugje v Alpah zgodile številne spremembe, predvsem v turistični infrastrukturi, pa tudi v sami zgradbi gora. Leta 2014 se je v zgornjem delu Antelaa sprožil velikanski skalni podor, ki je odnesel tudi bivak Così pod vrhom in se še do danes ni čisto ustalil (nevarnost padajočega kamenja je še zmeraj zelo velika). Zelo zanimiva ferata Marino Bianchi na Monte Cristallo di Mezzo je morala žal iz knjige: žičnico do škrbine Staunies so odstranili, zato so zaprli tudi Kočo Lorenzi na njej in nas zdaj do začetka ferate čaka sedemsto višinskih metrov mučnega vzpona po strmih meliščih. Do kdaj bo tako, ni jasno, ali bosta ferati Bianchi in Dibona, ki se na škrbini Staunies začneta, še vnaprej vzdrževani, tudi ne. Pri feratah na Tofano di Mezzo in na Sassopiatto so zaradi skalnih podorov delno spremenili trasi poti. Prav tako je bila odstranjena sedežnica iz kraja Frassenè do Koče Scarpa-Gurekian pod Monte Agnèrjem in je treba do koč kar lepo peš. Do nekaterih izhodišč, do koder smo se prej lahko pripeljali z lastnim avtom, to ni več mogoče, ampak moramo uporabiti specialne minibusse ali kombije. In še kako prav je tako! Naval turistov iz celega sveta je na Dolomite izredno velik. Le z doslednim omejevanjem „divjega“ parkiranja in vožnje z lastnim vozilom „tik pod stene“ ter usmerjanjem turistov in gornikov v odlično oskrbovane koč s penzijskimi uslugami na visoki ravni se turistični delavci v Dolomitih nekako upirajo prometno-nastanitveni anarhiji. Še nekaj je treba poudariti: vse to ob izjemnem upoštevanju okoljevarstvenih načel in pravil!

V novi izdaji izbirnega vodnika je nekaj več opisov ferat kot v prvi. Te poti imajo v trenutnem času ljudje enostavno radi in v Dolomitih, kjer so se take poti sploh rodile, ne moremo mimo njih. Številni novodobni gorniki so tudi čedalje bolj izurjeni in vzdržljivi, zato sem pustil v vodniku nekaj zelo zahtevnih vzponov, ki jih imenujem vodniške ture, torej ture, ki že mejijo na alpinizem, so pa dobrim gornikom v spremstvu gorskih vodnikov dostopne.

Ko sem davnega leta 1961 prvič vstopil v kraljestvo Dolomitov, si nisem mogel niti v sanjah predstavljati, da bom te prelepe gore tako močno vzljubil, da jih bom potem še ničlikokrat obiskal in napisal o njih celo izbirni vodnik. Če bo ta knjiga koga pritegnila in mu vzbudila željo po obisku Bledih gora in si bo zaželel ponovnih srečanj z njihovimi strogimi strminami kot tudi z mehko toploto, ki jo izžarevajo, bo namen tega dela izpolnjen.

Andrej Mašera

V vodniku je opisanih 60 izbranih tur v Dolomitih. Sorazmerna bližina tega gorstva, pa tudi odlične cestne povezave so vzroki, da je v Dolomitih vse več slovenskih obiskovalcev. Ture so različno dolge in težavne, od povsem preprostih izletov do srednje težavnih in zelo težavnih vzponov. Številni vzponi potekajo po bolj ali manj zahtevnih zavarovanih plezalnih poteh – feratah, ki so postale že skoraj zaščitni znak tega gorstva. V Dolomitih je sicer veliko takih poti, a jih le malo privede prav na vrh pomembnih in visokih gora, zato je v knjigi opisanih precej tur, ki vsebujejo tudi nekaj lažjega plezanja. Pri takih vzponih je praviloma opisan običajni pristop, ki je ponavadi tudi najlažji. Za poslastico sem zbirki dodal tudi nekaj zelo težavnih, sicer najlažjih pristopov na pomembne dolomitske velikane, kjer pa gre že za prave plezalne ture. Dobremu in izurjenemu gorniku neplezalcu so v spremstvu gorskega vodnika tudi lahko dosegljive.

Številne ture v vodniku se tehnično ne razlikujejo bistveno od vzponov v naših gorah. Nekatere pa so precej drugačne, saj so v vodniku opisani tudi vzponi na tritisočake, ki jih pri nas ni. Ena tura poteka tudi po ledeniku (Marmolada). Hoja po ledenikih in strmih snežiščih seveda zahteva posebno znanje in opremo. V vodniku je opisanih tudi veliko zelo zahtevnih in nekaj izjemno zahtevnih zavarovanih poti – ferat, ki tudi terjajo ustrezno opremo, izurjenost in znanje. Vse potrebno teoretično znanje je danes zlahka dosegljivo v specializiranih domačih in tujih priročnikih, periodični publicistiki in po spletu. Praktično znanje pa bomo seveda pridobili samo v gorah, na tečajih za gibanje po feratah in v zelo zahtevnem gorskem svetu s pomočjo izkušenejših tovarišev ali gorskih vodnikov. Težavne ture, ki jim sami nismo kos, lahko najbolj varno opravimo prav s pomočjo usposobljenih vodnikov PZS z ustrezno licenco in gorskih vodnikov, brez nepotrebne psihične obremenitve ali celo strahu. Tako se lahko bolj sproščeno prepustimo uživanju lepot visokih gora.

Vse ture so opisane po enotnem konceptu, saj sem poskušal bralcu postreči z najpomembnejšimi informacijami, hkrati pa mu tudi vzbuditi zanimanje za obisk posameznega vrha ali gorskega območja. Na začetku vsakega poglavja je za zaporedno številko **ime cilja** (ni vedno vrh). Pri turah, ki potekajo na nemškem etničnem ozemlju, sem pri napisih toponimov uporabil najprej italijanska in potem nemška imena, na območju, kjer živi ladinsko prebivalstvo, tudi imena v njihovem jeziku. Ladinski jezik se na sodobnih italijanskih zemljevidih vse bolj uveljavlja in celo izpodriva glavni državni jezik. Da ne bi bralca preveč obremenjeval z nazivi toponimov v treh jezikih, sem se temu nekako izognil na račun doslednosti in v prid preglednosti, posebno ker tudi na dobrih zemljevidih ta večjezični problem še ni zadovoljivo rešen.

Sledi **uvod**, v katerem je podan geografski opis posameznega vrha in njegove okolice, navedeni so pomembnejši zgodovinski podatki, ponekod tudi mož-

nosti drugih smeri vzpona, podatki o planinskih kočah ipd. Nakazane so še glavne značilnosti vzpona in opozorila o težavah, na katere utegnemo naleteti.

Opis vzpona je karseda zgoščen, vendar ne na račun natančnosti. Težavnejši vzponi so opisani bolj podrobno, na zelo zahtevne odseke bralca opozorim posebej. Običajno so omenjena tudi ključna mesta poti (smeri). Če **sestop** poteka po poti vzpona, to samo omenim, če pa se do izhodišča vrnemo po drugi poti, jo opišem.

V stranskem stolpcu sledijo trije pomembni podatki: nadmorska višina, višina izhodišča in višinska razlika.

Višinska razlika pove, koliko višinskih metrov bomo morali premagati od izhodišča do vrha. Višinska razlika je eden od kazalcev napora, ki ga bo treba vložiti v posamezen vzpon, zagotovo pa ni edini.

Ocena zahtevnosti ture je nedvomno podatek, ki je za bralca najpomembnejši, saj mu nakazuje, ali je vzponu dorasel sam ali bo moral poiskati spremstvo (gorskega) vodnika ali pa se sploh ne bo lotil ture. Na žalost je ocena zahtevnosti običajno zelo subjektivna, zato sem jo poskušal uskladiti s številnimi podatki iz obsežne literature. Pri tem sem prišel do spoznanja, da si v slovstvu podatki pogosto nasprotujejo. Nekateri avtorji imajo „neprijetno“ navado, da težave po nepotrebnem podcenjujejo in s tem nevarno zavajajo uporabnike. Ocene, ki sem jih podal v tem vodniku, so plod osebnih izkušenj, številnih posvetovanj z gorniški izvedenci ter pregleda podatkov iz literature in svetovnega spleta. Vsekakor bo preudaren gornik pred nameravano turo poskušal pridobiti še dodatne informacije.

Ocene tehnične zahtevnosti v vodniku so klasificirane na naslednji način:

Nezahtevna pot Tura poteka po (označenih) poteh, kjer si pri hoji ni treba pomagati z rokami. Na strmih pobočjih je pot še vedno dovolj široka, da omogoča varno hojo tudi manj izurjenim. Potrebni sta le pazljivost in dobra kondicija.

Zahtevna pot Celotna tura poteka po (označenih) poteh, ki vodijo tudi čez težja mesta. Zaradi varnosti si moramo ponekod pomagati tudi z rokami. Morebitne varovalne naprave so namenjene varnosti in niso nujne za premagovanje težav.

Zelo zahtevna pot Na turi hojo zamenja ali dopolnjuje plezanje, varovalne naprave so nujno potrebne za premagovanje težjih mest. Za varnejši vzpon na teh poteh potrebujemo dodatno tehnično opremo: čelado, plezalni pas in samovarovalni komplet.

Zavarovana (plezalna) pot – ferata Te poti se razlikujejo od običajnih zavarovanih poti. Speljane so po bolj pokončnem, včasih celo previsnem delu terena (steni). Pri vzponu plezamo ob pomoči varovalnih naprav (jeklenice, klini, skobe, lestve, verige, mostički). Če jih ne bi bilo, bi se morali varovati z vrvjo. Ferate zahtevajo posebno varovalno opremo (samovarovalni komplet), dobro telesno pripravljenost in popolno odsotnost strahu pred globino. Ker so ferate različnih težavnostnih stopenj, so v knjigi razvrščene po **avstrijski težavnostni lestvici (A, B, C, D, E, F/G?)**, ki se je med slovenskimi gorniki docela udomačila. V knjigi opisane ferate so razvrščene od A do D, težjih ni.

A (lahko) Plezalna pot je tehnično nezahtevna, speljana samo po naravnih prehodih, strmina je zmerna, izpostavljena mesta so redka. Varovala (predvsem jeklenice) so bolj za občutek varnosti, posebno na bolj izpostavljenih delih, kot pa za pomoč pri plezanju. Tudi kaka krajša lestev se lahko najde na takih poteh. Dobri gorniki bi take ferate brez težav zmogli tudi brez varoval.

B (zmerno težavno) Strmina in izpostavljenost naraščata, stena je zavarovana z jeklenicami, klini, tudi lestve so daljše in bolj pokončne. Žični mostovi zahtevajo kar nekaj spretnosti. Na nekaterih mestih na poti moramo že uporabiti določeno moč v rokah. Tudi izkušeni feratisti se na takih feratah samovarujejo. Otroke in popolne začetnike pa še dodatno varujemo z vrvjo.

C (težavno) Strmina je še bolj izražena, daljši odseki so povsem navpični, nekateri krajši tudi rahlo previsni. Pri uporabi jeklenic, klinov in skob poleg spretnega iskanja stopov prihaja vse bolj do izraza moč rok. Plezanje je vse bolj naporno, izpostavljeno, zato moramo biti povsem hladnokrvni do globokih pogledov. Take poti niso primerne za otroke in začetnike.

D (zelo težavno) Ferata skoraj ves čas poteka po navpični steni, polic za vmesni počitek je malo. Od varoval je prisotna skoraj edino jeklenica, če so zraven še klini in skobe, so močno vsaksebi. Take ferate poleg spretnega plezanja z nogami zahtevajo veliko moči v rokah. Poleg fizične pripravljenosti se takih poti lahko lotimo samo psihično povsem mirni in stabilni. Dobro je, če imamo v samovarovalnem kompletu tudi t. i. „popkovino“ za vmesne počitke na daljših navpičnih odsekih. Te poti so popolnoma zunaj dosega otrok in začetnikov.

E (ekstremno težavno) V vodniku ni ferat te težavnostne stopnje.

Vodniška tura V vodniku je opisanih nekaj zelo zahtevnih tur, kjer srečamo tudi daljše plezalne odstavke. Ker gre praviloma za vzpone na pomembne dolomitske velikane, si take ture lahko privoščijo tudi zelo izurjeni gorniki, najbolje v spremstvu gorskih vodnikov z mednarodno licenco.

Plezalske težave so ocenjene po **standardni lestvici UIAA**.

I. težavnostna stopnja Vzpon poteka po zelo razčlenjenem skalnatem svetu, kjer je obilo stopov in oprimkov. Roke uporabljamo predvsem za vzdrževanje ravnotežja. Nekateri prehodi so lahko tudi izpostavljeni, zato ti vzponi niso primerni za vrtoglave. Ker to ni alpinistični vodnik, uporabljamo tudi oceno I+.

II. težavnostna stopnja Tu se pravzaprav začne pravo plezanje. Stena je že precej strma, oprimki in stopi so manjši, vendar jih je veliko. Pri plezanju moramo upoštevati pravilo treh točk, varovanje z vrvjo je za gornika – nealpinista že skoraj nujno, posebno če so odseki II. stopnje daljši in bolj izpostavljeni. V vodniku uporabljamo tudi oceni II– in II+.

III. težavnostna stopnja Plezanje poteka po zelo strmi ali celo navpični steni, tudi manjši previsi z dobrimi oprimki niso izključeni. Pri vzponu potrebujemo tudi moč v okončinah. Varovanje z vrvjo je obvezno. V uporabi sta oceni III– in III+.

Višjo težavnostno stopnjo (III+ in celo IV–) v izboru tur v tem vodniku najdemo le na nekaterih redkih mestih.

Vsi vzponi s plezalskimi elementi kot tudi vzponi na tritisočake so ocenjeni še s kompleksno **alpsko težavnostno lestvico**. Pri njej so poleg tehničnih plezalskih težav upo-

števane tudi psihična obremenjenost, divjina in obljudenost okolja, v katerem poteka tura, označenost poti (smeri), navzočnost koč ali bivakov ter fizični napor, ki ga zahteva določena tura.

F (facile)	lahko
PD (peu difficile)	malo težavno
AD (assez difficile)	zmerno težavno
D (difficile)	težavno
TD (très difficile)	zelo težavno
ED (extrêmement difficile)	skrajno težavno

V vodniku je le nekaj tur ocenjenih v območju AD, preostale so ocenjene s težavnostjo F, F+, PD-, PD, PD+. Največkrat je v oklepaju za kompleksno oceno še ocena plezalskih težav.

Sledi opomba o **zahtevnosti** ture, v katerih bralca še enkrat opozorim na posebnosti ture oz. na objektivne nevarnosti in težave, na katere lahko naleti. Morda se bodo komu zdela malo pretirana, vendar menim, da v gorah previdnosti in preudarnosti ni nikoli preveč. Noben, še tako privlačen cilj ni vreden poškodbe ali česa hujšega. Gore nas bodo vedno počakale.

Potrebna **oprema** za turo je navedena na kratko brez natančnega naštevanja njenih posameznih delov, razen pri vodniških turah.

Kot **izhodišče** je označena točka, kjer začnemo turo (hojo). Do te točke se lahko pripeljemo na primer z avtomobilom ali z gondolsko žičnico. Celotne smeri potovanja iz Slovenije do izhodišča ne opisujem, ker je možnosti veliko in si lahko dostop vsak izbere po svojem okusu in glede na kraj bivališča v domovini. Vsi vzponi v knjigi (razen dveh) so opisani tako, da se vrnemo na izhodišče.

V nadaljevanju so navedene **koče in bivaki**, ki so pomembni za izvedbo posameznega vzpona. Pri kočah so še podatki o nadmorski višini, času odprtosti v poletnem obdobju in telefonska številka. Planinska zveza Slovenije je podpisnica mednarodnega sporazuma o reciprociteti, na podlagi katerega imajo člani PZS z veljavno planinsko izkaznico popust pri prenočevanju v planinskih kočah 13 evropskih planinskih organizacij, med katerimi so tudi planinske koče CAI (Club Alpino Italiano). Koče v zasebni lasti so pri opisih posebej označene.

Čas oziroma dolžina ture, ki ga bomo potrebovali za vzpon in sestop, je umerjen za povprečnega gornika. Na zelo zahtevnih in dolgih turah se lahko časi izdatno podaljšajo glede na sposobnosti gornika. Pri daljših vzponih so navedeni tudi časi med vmesnimi točkami na turi, na koncu pa skupen čas sestopa in celotne ture.

Pomemben je tudi najprimernejši čas oziroma **sezona** za izvedbo ture. Ta je odvisen predvsem od dolžine dneva, snežnih razmer ter obratovalnega časa koč in žičnic.

Na koncu vsakega opisa je še priporočeni **zemljevid**, ki mora biti poleg kompasa in/ali GPS-naprave nepogrešljiv spremljevalec vsakega gornika. Pri vseh turah v vodniku so priporočeni italijanski zemljevidi Tabacco v merilu 1 : 25.000, ki so po mnenju avtorja najboljši zemljevidi alpskega sveta sploh. Lahko uporabljamo tudi zemljevide Kompass, ki so večinoma v merilu 1 : 50.000 (na voljo na sedežu PZS).

Literatura je navedena na koncu knjige.

Mit in legenda Dolomitov – Tri Cine s severa

Croda Rossa di Sesto

Večina gornikov iz severozahodne, osrednje in vzhodne Slovenije, ki se napotijo v Dolomite, se v to čarobno gorstvo pripelje čez Avstrijo po dolini Drave. Ko se bližamo San Candidu/Innichen, prvemu kraju na italijanski strani meje, je Drava le še živahen potok ob cesti. Nenadoma pa se dolina razširi in na levi se odpre pogled v gorska nebesa. Pred našimi očmi v hipu vznikne veličasten, prelep gorski svet. Ko ta prizor uzremo prvič (pa ne samo takrat), nam vzame sapo. Nad svetlozelenimi travniki in temnozelenimi gozdovi v nebotično višino kipijo številni vrhovi, divje oblikovani z ostrimi, nažaganimi grebeni, ki tvorijo številne stolpe, med katerimi so vrezane ozke škrbine. Mračni žlebovi, v katerih se svetlikajo modro srebrni trakovi večnega snega in ledu, režejo strme, po večini na-

Znamenita „sekstenska ura“. Z leve: Croda Rosa di Sesto, Cima Undici, Croda dei Toni, Cima Una.

SEKSTENSKI DOLOMITI

NADMORSKA VIŠINA

2965 m

VIŠINA IZHODIŠČA

1914 m

VIŠINSKA RAZLIKA

1051 m

ZAHTEVNOST

Zelo zahtevna zavarovana pot, B.

Vzpon na Crodo Rosso di Sesto bi brez daljšega razmišljanja lahko označili kot eno najlepših in najzanimivejših tur v Dolomitih. Na zelo razgibani in slikoviti poti ne bomo imeli večjih tehničnih težav, tako da se bomo lahko mirneje posvetili obsežnim razgledom; v njih bomo lahko res uživali in z vso dušo vpijali slike enega najlepših predelov Dolomitov. Pot je na nekaterih mestih zavarovana in ima le delno značaj ferate. Kljub temu je ne bi smeli podcenjevati: vzpon je kar strm in ni prav kratek, poleg zavarovanih in izpostavljenih odsekov bomo tu in tam morali potipati skalo tudi z rokami (I), v zgodnji sezoni bomo morda naleteli na snežišča. Poleg tega je obiskovalcev, posebno ob koncu tedna, zelo veliko in bomo pod vrhom morali paziti na padajoče kamenje.

OPREMA

Običajna oprema za visokogorje, čelada, plezalni pas, samovarovalni komplet.

vpične stene. Težko bi si zamislili veličastnejšo gorsko pokrajino. Sekstenski Dolomiti so nedvomno na vrhu med dolomitskimi lepotci; ko jih vidimo prvič, začutimo veliko željo, da bi jih obiskali in spoznali natančneje.

V starih časih so prebivalci Alp številne vrhove poimenovali po naravni sončni uri: vrh, nad katerim je sijalo sonce opoldne, je dobil ime Ponca (Poldnica), Poldnašnja špica, Picco di Mezzodi, Jof di Miezdi, Mittag-skogel, Aiguille du Midi ... „Najnatančnejšo“ uro pa so si omislili domačini sekstenske doline, saj njihova ura

kaže kar od devetih zjutraj do enih popoldne. Posebno pozimi je menda tudi zares zelo točna. Če si jo hočemo ogledati bolj od blizu, zapeljimo od San Candida proti Sestu/Sexten in imeli bomo kaj videti: pred očmi se bo zvrstila znamenita sekstenska ura „Meridiana di Sesto“. Od leve kaže deveto uro Pala di Popera/Neuner, 2582 m, ki s severa niti ni videti kaj posebnega. Deseto uro predstavlja gora, na katero se bomo povzpeli v tem poglavju, ki pa se uradno ne imenuje Cima Dieci/Zehner, ampak Croda Rossa di Sesto/Sextener Rotwand. Sledi tritisočak Cima Undici/Elfer, 3092 m, potem daleč zadaj fantastično oblikovana Croda dei Toni/Zwölferkofel, 3094 m, nad katero je sonce točno opoldne. Na desni strani globoke doline Val Fiscalina/Fischleintal pa se dviga drzna ostrica Cima Una/Einser, 2698 m. Še bolj proti zahodu se vzpenja v višave veličastni masiv Punte dei Tre Scarperi/Dreischusterspitze, 3145 m, ki je tudi najvišji vrh Sekstenskih Dolomitov in eden od najtežje pristopnih tritisočakov v Dolomitih. Čeprav ne sodi v sekstensko uro, ga pri naštevanju vrhov nad Val Fiscalino nikakor ne smemo spregledati.

Bujni travniki Prati di Croda Rossa, kjer je izhodišče za vzpon na goro.

Razen nekaj izjem so vrhovi Sekstenskih Dolomitov težko dostopni, brez zahtevnega plezanja tu pač ne gre. Le na nekaj vrhov

pripeljejo označene in zavarovane poti, pri številnih vzponih pa nam bodo v pomoč le kamniti možici. Croda Rossa je častna izjema; na njen vrh pripelje več označenih poti. Pristop s severa je dokaj preprost, čeprav nikakor ne gre za nedeljsko pohajanje, z juga, iz doline Vallon Popera, pa se po strmem ostenju vzpenjata dve drzni ferati Mario Zandonella. Posebno tista, ki privede na vrh prav z južne smeri, je zelo zahtevna (C), njena soimenjakinja z jugovzhoda je le za spoznanje lažja.

Croda Rossa di Sesto je bila pomembna avstrijska postojanka med prvo svetovno vojno, zato je na poti videti veliko žalostnih ostankov te nesmiselne morije.

UZPON

Od zgornje postaje žičnice gremo čez travnike po lepo urejeni široki poti št. 100, sprva malo navzdol, nato do prvega razpotja s klopami in mizicami, kjer pot zavije v gozd in obide prvi vršič v grebenu Coston di Croda Rossa/Rotwand Köpfe. Takoj ko pridemo okrog roba, se odprejo razgledi na Punto dei Tre Scarperi, čez dolino Fiscalina pa na nasprotni strani vidimo dolino Valle di Sassovecchio in prav razločno znano Kočo Locatelli na njenem vrhu. Pot se vije skozi ruševje po policah in čez lesene stopnice do razpotja: desno in navzdol se nadaljuje pot št. 100 v Vallon della Sentinella/Anderteralpen pod Cimo Undici, naša pa zavije levo navzgor. V zmerni strmini napredujemo pod grebenom skozi ruševje, pot se spretno umika skalovju. Kmalu zagledamo zagruščeno dolino Vallon della Sentinella in strmo severno steno Cime Undici; jasno je razvidna tudi izrazita polica, prekinjena z grapami, po kateri poteka zadnji del Poti alpincev (Strada degli Alpini) (glej turo št. 2). Po široki rami končno dosežemo zagruščen kot pod skalno stopnjo, kjer se opremimo za ferate, kajti malo bo treba tudi plezati. Strmo pečevje premagamo najprej po dolgi, nato po dveh krajših lestvah in ob jeklenicah, ki nas pripeljejo v krnico

IZHODIŠČE

Prati di Croda Rossa/ Rotwandwiesen.

Iz kraja Sesto/Sexten se zapeljemo skozi vas Moso/Moos do spodnje postaje gondolske žičnice v kraju Bagni di Moso/Bad Moos, 1353 m. V desetih minutah nas žičnica potegne do širnih travnikov Prati di Croda Rossa, kjer sta koči in izhodišče vzpona.

KOČI

**Rifugio Prati di Croda Rossa/
Rotwandwiesen Hütte**, 1924 m, odprta od konca maja do srede oktobra, telefon +39 0474 710 651 (v zasebni lasti).

Rifugio Rudi/Rudi Hütte, 1914 m, brez možnosti prenočevanja, telefon +39 0474 710 463 (v zasebni lasti).

Circo Nord, napolnjeno z gruščem in snežišči (A/B). V škrbini na spodnjem robu krnice, na višini 2477 m, se naši poti z leve pridruži pot čez Castelliere/Burgstall, 2168 m, po kateri se bomo lahko pri sestopu vrnili do izhodišča. Nad krnico se povzpne ob jeklenici po skalni gredini desno (A), do naslednje krnice pod vrhom Wurzbach, 2675 m, kjer je med prvo svetovno vojno avstrijska vojska zgradila celo vasico. Vsepovsod vidimo razmetane deske nekdanjih barak; tam so vojaki počivali po neprijetnem stražarjenju in bojevanju po vršnih robovih. Pot se nato povzpne na škrbino Forcella di Croda Rossa/Anderterscharte, 2698 m, kjer se desno odcepi pot, ki vodi navzdol v Vallon della Sentinella (tudi to lahko uporabimo pri sestopu, vendar je ne priporočam), naša pa se usmeri levo in nas privede v zadnjo krnico pod vrhom. Do njega je še 50 m precej krušljive in nekoliko izpostavljene stene, ki jo preplezamo ob pomoči jeklenic (B). To je najzahtevnejši del poti in objektivno najnevarnejši, ker številni obiskovalci, ki jih je na tej poti vedno veliko, lahko prožijo kamenje. Tik pod vrhom se z desne naši poti pridruži še težavna ferata Zandonella, od tam pa je le še nekaj korakov do lepega križa na koti 2939 m, ki jo imenujejo tudi Cima dell'Osservatorio. To sicer ni najvišja točka gore, ta je malo južneje na stolpu Torre Vinatzer (tudi Torre Polar), ki je ves preluknjan s kavernami in strelnimi linami. Vzpon nanj ni težaven, vendar ni nadelan in ga zaradi velike krušljivosti odsvetujem.

SESTOP

Sestopimo po poti vzpona. Nekoliko hitreje pa pride-mo, če na škrbini ob robu krnice Circo Nord, pri že omenjenem križpotju na višini 2477 m, zavijemo po markirani poti desno navzdol. Skozi strmo grapo in po žlebovih, kjer so vsa težja mesta zavarovana z jeklenicami (A/B), kmalu dosežemo skalno ramo Castelliere. Od tam nas čaka še kratek sestop skozi zagruščeno grapo (v zgodnji sezoni možna snežišča) do lepe poti št. 15 b, po kateri se sprva strmo, nato pa vse bolj zložno vrnemo do izhodišča. ●

*Prva lestev na poti, ki pelje
na Croda Rosso di Sesto.*

ČASI

Izhodišče–Croda Rosso di Sesto 3.30 h
Sestop 2.15 h
Skupaj 5.45 h

SEZONA

Od julija do konca septembra
oziroma dokler vozi žičnica do
izhodišča.

ZEMLJEVID

*Sextener Dolomiten, Dolomiti
di Sesto, Tabacco 010, 1 : 25.000*

- Dolomiti so vpisani v Unescov seznam svetovne dediščine zaradi izjemne naravne lepote, edinstvene pokrajine in njihovega znanstvenega pomena.
- Druga izdaja izbirnega vodnika Dolomiti, sanjske gore je v vseh pogledih pomembna in kakovostna nadgradnja prve ter svojevrsten presežek.
- Nepogrešljiv del gorniške literature.
- Šestdeset zanimivih, najbolj obiskanih poti na sijajne dolomitske vrhove.
- Podrobne predstavitve opisanih gorovij in njihove značilnosti, ki so razpršeni od Furlanskih Dolomitov na vzhodu, do skupine Brente na zahodu in od Sekstenskih Dolomitov na severu do skupine Schiara nad mestom Belluno na jugu.
- Veliko zgodovinskih podatkov, ki osvetljujejo začetke raziskovanja Dolomitov.
- Natančni opisi vzponov, od najlažjih, zahtevnih in zelo zahtevnih do tur z gorskim vodnikom.

CENA

29,90 €

ISBN

978-961-6870-39-9

